

Uluslararası Örgütler Ders 6

Uluslararası Örgütler ve Uluslararası
İlişkiler Teorileri 2

Hegemonik İstikrar Teorisi

- Robert Gilpin
- Devletlerin örgütler çatısında iş birliği yapabilmesi için kurulları koyup, uygulayacak bir hegemonu ihtiyaç vardır.
- Hegemon kendi çıkarları için kurulları koyup gücü sayesinde uygulama sorumluluğunu üstlenir. Böylelikle uluslararası sistemde düzen sağlanır.
- Hegemon zayıflayınca işbirliği de sona erecektir.

Robert Gilpin X Robert Keohane

- Gilpin'in bu fikirleri Neo-liberal Keohane'nin fikirleri ile çatışır.
- Keohane, After Hegemony (Hegemonya Sonrası) isimli eserinde hegemon zayıfladıktan sonra da devletlerin iş birliğine devam edeceğini öne sürmüştür.
- Çünkü devletler kendi başlarına çözemeyecekleri sorunları diğer devletlerle işbirliği yaparak çözenin ulusal çıkarlarına hizmet ettiğini görürler.

Liberalizm: Liberal Uluslararasıılık

- Temsilciler: Adam Smith ve Immanuel Kant
- Ticaretin karşılıklı bağımlılığı arttırarak demokrasinin ise savaş karşıtı olan halkın isteklerini devlet yönetimine yansıtarak savaşları engelleyeceğini öne sürmüştür.
- Ancak aralarında ticaret nedeniyle karşılıklı bağımlılık olan görece demokratik yönetimlerin 1. Dünya Savaşında kıyasıya çarpışması ile bu okulun argümanları zayıflamıştır.

Liberalizm: İdealizm

- Bu başarısızlıktan sonra, Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım liberalleri barışı sağlamak için başka bir çözüm aramaya yöneltti.
- Yeni çözümü öneren liberalizm çeşidi İdealizm oldu.
- İdealizm Wilson İlkeleri üzerine kurulmuştu.

Wilson

- Amerikalı politikacı, devlet adamı ve A.B.D.'nin 28. Cumhurbaşkanı. (Virginia 1856 - Washington 1924) İkinci kez cumhurbaşkanı seçilişinin ikinci yılında (1918), Birinci Dünya Savaşı sonunda uluslar arası ilişkilerde izlenmesini uygun gördüğü ilkeleri on dört madde halinde toplamış ve bu konuda kongrenin onayını da sağlamıştır. Wilson bu ilkelerin uygulanmasını adil bir barış için şart sayıyordu.

Wilson İlkeleri ve Milletler Cemiyeti

Wilson İlkeleri, dönemin Amerika Birleşik Devletleri başkanı Woodrow Wilson'ın 8 Ocak 1918 günü ABD Kongresi'nde yaptığı konuşmada bahsettiği ilkelere verilen addır. On Dört Madde (İngilizce: Fourteen Points) olarak da anılan bu on dört ilke, ABD'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmasını istediği dünya düzenine ilişkin görüşlerini de ifade eder.

Wilson İlkeleri ve Milletler Cemiyeti

- 14. İlke: Denize kapısı bulunan bir Polonya devleti kurulacak büyük ve küçük ulusların siyasi bağımsızlıklarının ve toprak bütünlüklerinin karşılıklı güvenliğinin garanti altına alınabilmesi için Milletler Cemiyeti(Cemiyet-i Akvam) kurulacak

Milletler Cemiyeti

- Paris Barış Konferans'ının 25 Ocak 1919'da yapılan toplantısında; uluslararası barışı ve güveni sağlayacak ve devam ettirecek bir Milletler Cemiyeti kurulmasına karar verilmiştir.
- Bu kararı yerine getirmek için bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun hazırladığı sözleşme 28 Nisan 1919 tarihinde Konferans Genel Kurulu'nda kabul edilmiş ve böylece Milletler Cemiyeti kurulmuştur. 20 yıl süreyle dünya milletlerine hizmet veren bu cemiyet, tüm çabalara rağmen İkinci Dünya Savaşı'nın çıkmasını engelleyememiştir. Savaş sonrası 18 Nisan 1946'da Cenevre'de toplanan konferans, XXI. Genel Kurul Toplantısıyla cemiyetin dağılmasına karar vermiştir.

II. Dünya Savaşı Sonrası Liberalizm

- İki savaş arasında akademide güçlü olan İdealizm (Liberalizm), II. Dünya Savaşı ardından zayıflamıştır.
- Uluslararası ilişkilerde 1970'li yıllarda ekonomik meselelerin önem kazanması ile birlikte Liberalizm tekrar güçlenmiştir.
- 1970'lerde Bretton Woods sisteminde oluşan kriz, OPEC Petrol Krizi dikkati ekonomik meselelere çekmişti.

Karmaşık Karşılıklı Bağımlılık

- Bu ortamda Keohane ve Nye'in Karmaşık Karşılıklı Bağlı yaklaşımı güç kazanacaktı.
- Bu yaklaşıma göre çok sayıda konu, çok sayıda aktörü, çok sayıda bağ (devletler arası, ulusüstü, ulus altı) ile birbirine bağlamaktadır.
- Uluslararası örgütler Karmaşık Karşılıklı Bağımlılık modelinde devletleri bir birine bağlayan kanallardan biridir.

Karmaşık Karşılıklı Bağımlılık

- Keohane ve Nye artık dünyanın “küresel bir kasabaya” dönüştüğünü, yukarıda saydığımız uluslararası aktörler arasındaki sosyal ekonomik alışverişin ulusal sınırları çoktan aştığını ve ulusal sınırların gittikçe ortadan kalktığını belirtmektedir. Keohane ve Nye’a göre uluslararası aktörler çeşitlenmekte ve bunlar arasında artan etkileşim, *karşılıklı bağımlılık* yaratmakta ve dünya söz konusu karşılıklı bağımlılık ağı içinde bütünleşmektedir. Bu bağlamda iç politika, dış politika ayrımı da önemini yitirmektedir. Bir diğer önemli nokta da askerî gücün önemini yitirmesidir.

Karmaşık Karşılıklı Bağımlılık

- Keonane ve Nye örgütlerin realist yaklaşım tarafından göz ardı edilmesini eleştirir.
- Örgütler bir kez kurulunca varlığını uzun süre devam ettirir.
- Devletler güçsüz olsalar bile örgütler çatısı altında koalisyon kurarak bir araya gelirler,ulusal çıkarlarını daha iyi savunurlar.

Bilardo Topu ve Örümcek Ağı Modeli

- Dougherty ve Pfaltzgraff bu durumu, bilardo topları ve örümcek ağı örneği ile açıklamışlardır. Söz konusu yazarlara göre uluslararası sistemde devletler arası ilişkiler, önceleri zaman zaman birbirine çarpan bilardo toplarına benzemekteydi. Dolayısıyla bilardo topu ile sembolize edilen devletler temel aktörlerdi ve bunlar arasındaki etkileşim, bilardo toplarının çarpışması gibi geçici nitelikteydi. Bir başka deyişle kalıcı uluslararası kurumsal çerçe- veler olarak uluslararası örgütler ortaya çıkmamıştı.

-

Bilardo Topu ve Örümcek Ağı Modeli

- Oysa gelişen teknoloji ve buna bağlı olarak ekonomik işleyiş, uluslararası aktörler arasındaki ilişkiyi daha çok bir örümcek ağına yaklaştırmıştır. Örümceğin iki yer arasında ördüğü ağ sürekli, kesintisiz ve kalıcıdır. Ayrıca örümcek, ağını örerken yüzlerce bağlantı ve böylece sıkı bir ağ kurar. Bugün uluslararası örgütlerin ortaya çıkardığı kurumsal ve kural-sal ağ küresel bir nitelik taşımaktadır.

Karşılıklı Bağımlılık ve Devlet

- Küresel ölçekte ortaya çıkan bu örgütsel ağ baş- ta ekonomik ve teknik alanlar olmak üzere siyasal sistemin de bütünleşmesine yol açmaktadır. Ancak devletlerin ortadan kalktığını ve küresel bir dünya devletine doğru gidildiğini iddia etmek mümkün değildir. Burada söz konusu olan devletler arasında ve daha doğrusu toplumlar arasında sıkılaştıran bağ- ların yarattığı karşılıklı bağımlılıktır. Karşılıklı ba- ğımlılığın esas olduğu bir yeni dünya düzeni ortaya çıkmaktadır. Bu yeni, dünya düzeninde devletin yetkileri bir oranda sınırlanmıştır. Karşılıklı bağımlılık olgusu devletin hareket alanını daraltmış, yine de devlet temel uluslararası siyasal birim, bir başka deyişle aktör olarak kalabilmiştir.

Bütünleşme Teorileri: Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

- Bir uluslararası bütünleşme teorisi olarak işlevselciliğin en önemli yazarı David Mitrany'dir. Mitrany eserlerinin çoğunu iki savaş arası dönem ve İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında yazmıştır. Mitrany, "ulusötesi (transnational) bağların", uluslararası bütünleşme üzerindeki etkisini incelemiş ve uluslararası örgütleri bu çerçevede incelemiştir.

Bütünleşme Teorileri: Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

- Mitrany, uluslararası ilişkilerde iş birliğinin son derece kırılğan olduğunun farkındadır.
- Bu nedenle, iş birliğinin güvenlik gibi devletlerin egemenlikleri konusunda kıskanç olduğu alanlarda değil, daha az tartışmalı teknik alanlarda başlatılması gerektiğini savunur.

Bütünleşme Teorileri: Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

- Teknik alanlarda başlayacak iş birliği daha sonra dallanacak (ramification) ve diğer alanlara yayılacaktır.
- Mitrany bütünleşmede temel aktör olarak teknokratlara odaklanmaktadır. Teknokratlar kendi alanlarındaki işbirliğini ekonomik alanlara da taşıyacaklardır.

Bütünleşme Teorileri: Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

- Mitrany'nin teorisi daha çok Avrupa Birliği tecrübesine dayanmaktadır.
- Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT): Schuman Deklarasyonunun bir sonucu olarak, 1951 yılında, Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kuruldu. Söz konusu Topluluğun Yüksek Otoritesi'nin ilk başkanı ise, Schuman Deklarasyonu'na ilham veren bu fikrin sahibi Jean Monnet oldu. Böylece, savaşın ham maddeleri olan kömür ve çelik, barışın araçları oluyor; dünya tarihinde ilk defa devletler kendi iradeleri ile egemenliklerinin bir kısmını ulusüstü bir kuruma devrediyordu.

Bütünleşme Teorileri: Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

- Roma Antlaşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET): Altı üye devlet, 1957'de, işgücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir ekonomik topluluk kurmaya karar verdiler. Böylece, kömür ve çeliğin yanı sıra diğer sektörlerde de ekonomik birliği kurmak amacıyla, 1957'de Roma Antlaşması imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. AET'nin amacı, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması ve en nihayetinde siyasi bütünlüğe gidilmesiydi.
- Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM): Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) da 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren Roma Antlaşması ile kuruldu. Topluluğun amacı, nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla ve güvenli biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla üye devletlerin araştırma programlarını koordine etmek olarak belirlendi.

Bütünleşme Teorileri: Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

- Füzyon Antlaşması ve Avrupa Toplulukları:
1965 yılında imzalan Füzyon Antlaşması (Birleşme Anlaşması) ile yukarıda adı geçen üç topluluk (Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu) için tek bir Konsey ve tek bir Komisyon oluşturularak, bu Topluluklar, Avrupa Toplulukları adı altında anılmaya başlandı.

Bütünleşme Teorileri:

Neo-Fonksiyonalizm (Yeni İşlevselcilik)

- Mitrany'nin yaklaşımı Ernst Haas tarafından eleştirildi ve geliştirildi.
- Haas teknokratlar yerine siyasi elitlerin bütünleşmedeki rollerine vurgu yaptı.
- Siyasi elitler zamanla bir öğrenme sürecinden geçecekler, uluslararası örgütlerin ulus çıkarlarına devlet yapılarından daha iyi hizmet ettiğini görecekler ve sadakatlerini bu uluslararası örgütlere kaydıracaklardı.

Bütünleşme Teorileri: Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

- Böylelikle, işbirliği teknik ve ekonomik alanlardan siyasi alanlara yayılacaktı (spill over).
- Elitist bir yaklaşımdır.

İletişimsel Etkileşimcilik

- Güvenlik toplumları adı da verilen bu teorinin en önemli temsilcisi Karl Deutsch'tur.
- Karl Deutsch'a göre uluslararası bütünleşmede sadece teknokratların ve elitlerin rolünü göz önüne almak yetersizdir.
- Toplumların rolü ortak değerleri içselleştirmeleri de mutlaka göz önüne alınmalıdır.

İletişimsel Etkileşimcilik

- Deutsch, teorisini sadece Avrupa Toplulukları üzerine kurmamış, Kuzey Atlantik alanı ile de yakından ilgilenmiştir. Böylece bu teori, Avrupa Toplulukları üzerine yoğunlaşan fonksiyonalizm ve neofonksiyonalizm teorilerinden daha genel bir entegrasyon teorisi olarak görülmüştür.

Marksiizm ve Uluslararası Örgütler

- Marksiizm devlete bakış açısı nedeniyle devletler arası uluslararası örgütlenmelere şüpheli şekilde yaklaşır.
- Sermaye sınıfının egemenliğini uluslararası alanda yayma aracı olarak görür.
- Ancak emek sınıfının uluslararası örgütlenmelerine övgü ile yaklaşır.
- İşçi Federasyonlarının örgütlenmeli olan Birinci ve İkinci Enternasyonal klasik Marksistler için ümit verici olmuştur.